

Criminalitatea informatică poate cauza multe probleme în societatea modernă. Prin urmare, România a adoptat legislația privind criminalitatea informatică care corespunde pe deplin convențiilor și standardelor internaționale. Totuși, această legislație poate fi complexă din punctul de vedere al aplicării sale pentru autoritățile care o implementează, în special pentru aceia care sunt mai puțin familiarizați cu computerele și serviciile electronice ca parte a vieții de fiecare zi.

Portalul eFrauda a fost realizat de către Ministerul Comunicațiilor și Tehnologiei Informației și este gestionat împreună cu Serviciul de Combatere a Criminalității Informatică din cadrul Ministerului Administrației și Internelor și secția specializată din Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Portalul dă oricui posibilitatea de a sesiza autoritățile cu privire la o posibilă fraudă sau alte activități ilegale pe Internet.
www.efrauda.ro

Acest *Ghid introductiv pentru aplicarea dispozițiilor legale referitoare la criminalitatea informatică* a fost elaborat de către proiectul RITI dot-Gov, în cooperare cu Ministerul Comunicațiilor și Tehnologiei Informației. *Ghidul* asigură asistență pentru autoritățile care aplică legea și pentru toți cei care sunt implicați în prevenirea criminalității informatică.

Proiectul RITI dot-Gov face parte din Inițiativa pentru Tehnologia Informației în România, RITI, a cărei implementare a fost începută în 2002 de către Misiunea din România a Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), în cooperare cu Ministerul Comunicațiilor și Tehnologiei Informației. Proiectul RITI dot-Gov este implementat în România de Internews Network Inc, o organizație non-profit cu sediul în Statele Unite.

Pentru informații suplimentare:
www.usaid.gov/info_technology/dotcom
www.riti-internews.ro
www.internews.org
www.mcti.ro

GHID INTRODUCTIV PENTRU APLICAREA DISPOZIȚIILOR LEGALE REFERITOARE LA CRIMINALITATEA INFORMATICĂ

București,
Mai 2004

Elaborarea acestui ghid a fost posibilă prin asistența asigurată de către Centrul de Servicii Regional Budapesta al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională, USAID, în cadrul Acordului nr. CA # 186-A-00-02-00101-00; LA#GDG-A-00-01-00009-00; Internews Network/RITI dot-Gov Project.

Opiniile exprimate în cadrul acestui document aparțin autorilor și nu reprezintă în mod necesar vederile Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională.

© Internews Network, Inc., 2004. Acest ghid poate fi utilizat și copiat în scop ne-comercial atâta vreme cât "Internews Network, RITI dot-GOV" este creditat ca sursă și "USAID" menționat ca finanțator.

Capitolul VI - Bune practici internaționale cu privire la investigațiile informatice

---

Generalități

Investigarea criminalistică a sistemelor informatice prezintă o serie de particularități care o diferențiază în mod fundamental de alte tipuri de investigații. În acest capitol vom prezenta pe scurt elementele esențiale ale acestui tip de investigație.

Investigarea criminalistică a sistemelor informatice poate fi definită ca:

Utilizarea de metode științifice și certe de asigurare, strângere, validare, identificare, analiză, interpretare, documentare și prezentare a probelor de natură digitală obținute din surse de natură informatică în scopul facilitării descoperirii adevărului în cadrul procesului penal.

Un posibil model de bune practici în domeniul investigațiilor criminalistice de natură informatică cuprinde următorii pași:

1. **Identificarea incidentului** - recunoașterea unui incident și determinarea tipului acestuia. Nu reprezintă efectiv o etapă a investigației criminalistice dar are un impact semnificativ asupra următoarelor etape.
2. **Pregătirea investigației** - pregătirea instrumentelor, verificarea procedurilor, obținerea documentelor ce permit percheziția, etc.
3. **Formularea strategiei de abordare** - formularea unei strategii în funcție de tehnologia implicată și de posibilele consecințe asupra persoanelor și instituțiilor implicate. Scopul formulării acestei strategii este să maximizeze potențialul obținerii de probe relevante minimizând în același timp impactul negativ asupra victimei.
4. **Asigurarea probelor** - izolarea, asigurarea și păstrarea probelor de natură fizică și digitală. Aceasta include îndepărtarea celor care ar putea denatura probele în orice fel.
5. **Strângerea probelor** - înregistrarea ambianței fizice și copierea probelor digitale folosind practici și proceduri comune și acceptate.

6. **Examinarea probelor** - examinarea în profunzime a probelor, în căutarea elementelor care sunt în legătură cu fapta penală investigată. Acest lucru presupune localizarea și identificarea probelor precum și documentarea fiecărui pas, în scopul facilitării analizei.
7. **Analiza probelor** - determinarea semnificației probelor și relevarea concluziilor cu privire la fapta investigată.
8. **Prezentarea probelor** - sintetizarea concluziilor și prezentarea lor într-un mod inteligibil pentru nespecialiști. Această sinteză trebuie susținută de o documentație tehnică detaliată.
9. **Restituirea probelor** - dacă este cazul, returnarea către proprietarii de drept a obiectelor reținute în timpul investigației. Dacă este cazul, determinarea, în funcție de prevederile legilor procedurale penale, confiscării obiectelor.

Investigarea criminalistică a sistemelor informatice trebuie să prezinte o serie de caracteristici specifice, necesare asigurării unui grad înalt de corectitudine a concluziilor rezultate. Aceste caracteristici sunt:

1. autenticitate (dovada sursei de proveniență a probelor);
2. credibilitate (lipsa oricăror dubii asupra credibilității și solidității probelor);
3. completitudine (prelevarea tuturor probelor existente și integritatea acestora);
4. lipsa interferențelor și contaminării probelor ca rezultat al investigației sau al manipulării probelor după ridicarea acestora.

De asemenea, investigația criminalistică mai presupune:

1. existența unor proceduri pre-definite pentru situațiile întâlnite în practică;
2. anticiparea posibilelor critici ale metodelor folosite, pe temeiul autenticității, credibilității, completitudinii și afectării probelor oferite;
3. posibilitatea repetării testelor realizate, cu obținerea unor rezultate identice;
4. anticiparea problemelor legate de admisibilitatea probelor;
5. acceptarea faptului că metodele de cercetare utilizate la un moment dat pot face subiectul unor modificării în viitor.

În legătură cu acest ultim aspect, se reliefează o particularitate a investigației criminalistice a sistemelor informatice, și anume modificarea tehnicilor criminalistice într-un timp foarte scurt, modificare dată de avansul tehnologic extrem de rapid ce se manifestă la nivel global în domeniul informaticii.

Probele digitale

Probele digitale sunt acele informații cu valoare doveditoare pentru organele de urmărire penală și pentru instanțele judecătorești, care sunt stocate, prelucrate sau transmise prin intermediul unui sistem informatic. Ele sunt definite ca:

orice informație cu valoare probantă care este fie stocată, prelucrată sau transmisă într-un format digital.

Probele digitale cuprind probele informatice, probele audio digitale, video digitale, cele produse sau transmise prin telefoane mobile, faxuri digitale, etc.

Una dintre particularitățile acestui tip de probe este că ele aparent nu sunt evidente, fiind conținute în echipamentele informatice ce le stochează. Este nevoie de echipamente de investigație și de software-uri specifice pentru a face ca aceste probe să fie disponibile, tangibile și utilizabile.

Un alt aspect este legat de faptul că astfel de probe sunt foarte „fragile”, în sensul că pot fi modificate sau pot dispărea foarte ușor, prin metode care de multe ori sunt la îndemâna făptuitorilor. Din această cauză investigatorii trebuie să ia măsuri speciale de protecție pentru a strânge, păstra și examina aceste probe. Păstrarea acestor tipuri de probe a devenit o preocupare crescândă a investigatorilor din întreaga lume.

Necesitatea uniformizării practicii în domeniu a dus la elaborarea de standarde cu privire la probele digitale. În Anexele V și VI sunt prezentate, ca exemplu, Standardele cu privire la probele digitale elaborate de International Organization on Computer Evidence (IOCE) și de Scientific Working Group on Digital Evidence (SWGDE).

Bune practici în investigarea sistemelor informatice

Acesta secțiune cuprinde o prezentare sintetică a bunelor practici internaționale în materia investigării infracțiunilor informatice. Datorită avansului permanent al tehnicii de calcul, modul efectiv de realizare a investigațiilor informatice nu poate fi consemnat în acte normative. Din aceasta cauză, organizațiile răspunzătoare de aplicarea legii dezvoltă în mod continuu practici și proceduri de natură să ghideze modul în care se realizează investigațiile, la un anumit nivel al tehnicii. Aspectele prezentate în acest capitol sunt preluate din practica INTERPOL, a SUA și a Marii Britanii și se concentrează mai degrabă pe principiile investigațiilor și mai puțin pe tehnologii sau instrumente folosite la momentul publicării acestui Ghid introductiv.

Prelevarea probelor

O dată ajunși la locul în care se află sistemele informatice ce fac obiectul percheziției, investigatorii se vor asigura de accesul la acestea. Recomandarea Consiliului Europei (95) 13 menționează ca necesară includerea în legislațiile naționale penale a obligației de a permite accesul la sistemele informatice, atât din partea celor care răspund de, cât și a oricăror persoane ce au cunoștință de modul de funcționare a acestora. Pe lângă accesul fizic, aceste persoane au datoria de a furniza și informații referitoare la securitatea sistemului, informații care să permită investigatorilor accesul la datele stocate în sistemele informatice respective.

Înainte de a trece la examinarea sistemelor informatice, nu trebuie neglijate procedurile criminalistice tradiționale de analiză a spațiului percheziționat, cum ar fi prelevarea probelor fizice (amprente, alte urme materiale). De asemenea poate avea relevanță imaginea aflată pe ecranul monitorului în momentul pătrunderii organelor de cercetare penală. Aceasta poate fi păstrată prin fotografiere, filmare, etc.

O primă decizie ce trebuie luată privește analiza sistemului informatic la fața locului, sau ridicarea acestuia și analiza în laborator.

În luarea acestei decizii, trebuie avute în vedere următoarele aspecte:

- calitatea superioară a analizei efectuate în condiții de laborator;
- măsura în care ridicarea sistemului informatic afectează activitatea suspectului.

În acest sens, trebuie reținute recomandările Camerei Internaționale de Comerț ce menționează regula evitării ridicării sistemelor informatice ale întreprinderilor, dacă aceasta ar duce la afectarea desfășurării activităților lor normale.

Următoarele criterii sunt utile în aprecierea oportunității ridicării sistemelor informatice:

a. criteriul volumului probelor.

Particularitatea sistemelor informatice de a permite stocarea unui volum foarte mare de informație într-un spațiu de dimensiuni fizice reduse face ca investigația să necesite un volum mare de timp pentru obținerea probelor relevante. Astfel de cercetări pe o perioadă de timp mare pot fi conduse mult mai eficient în laborator.

b. criteriul dificultăților de natură tehnică.

1. problema evitării distrugerii datelor în decursul investigației. Analiza sistemelor informatice de către investigatori ce nu au cunoștințe suficiente asupra echipamentului sau programelor utilizate poate duce la distrugerea din greșeală a datelor.
2. problema reconstituirii sistemului în laborator. Datorită varietății foarte mari a componentelor tehnice ale calculatoarelor, pentru ca sistemul să poată funcționa corect în laborator, este necesară ridicarea tuturor echipamentelor prezente la locul percheziției. În cazul ridicării parțiale a componentelor sistemului, este posibilă prezența unor incompatibilități fie între echipamentele sistemului informatic ridicat și cele din laborator (de exemplu incompatibilitatea calculatorului cu echipamentele periferice - imprimante, etc.), fie între programele de pe sistemul ridicat și echipamentele din laborator.

O dată decisă ridicarea sistemului informatic aflat la locul percheziției, trebuie luate unele măsuri care să permită reconstituirea exactă a acestuia în laborator. În primul rând, trebuie consemnat modul de aranjare în spațiu a echipamentelor sistemului informatic ridicat. Aceasta se poate face fie prin fotografierea sistemului din toate unghiurile, fie prin filmare video. În procesul de fotografiere

sau filmare, este necesar să se insiste asupra cablajelor ce conectează diferitele componente ale echipamentului. Consemnarea, în variantă foto sau video, are relevanță și pentru a arăta starea în care se găsea echipamentul în momentul ridicării, prevenind astfel plângerile legate de o eventuală deteriorare a acestuia în decursul anchetei.

În procesul de ridicare a componentelor sistemului trebuie să fie avută în vedere necesitatea păstrării integrității și identității datelor. Orice avariere a suportului pe care se află datele duce în mod inevitabil la distrugerea acestora. Organele de cercetare penală trebuie instruite în mod special pentru a proteja probele de natură electronică.

Procedura ridicării sistemelor informatice este următoarea:

etapa 1: închiderea sistemului. Dacă sistemul a fost găsit închis în momentul pătrunderii investigatorilor, nu trebuie sub nici un motiv pornit. Se va proceda în continuare trecând la celelalte etape. Dacă sistemul a fost găsit deschis, el trebuie închis pentru a se putea proceda la ridicarea lui. Pentru închiderea sistemului se pot folosi următoarele procedee:

- deconectarea de la alimentarea cu energie electrică;
- închiderea conform procedurii normale.

Prima alternativă este de preferat în cazul în care investigatorul nu are cunoștințe de informatică. Unele calculatoare dispun de surse de alimentare neinteruptibile (UPS). În acest caz, pe lângă deconectarea de la sistemul de alimentare cu energie electrică, trebuie oprit și acest sistem. Deconectarea nu va produce, în cele mai multe cazuri, pierderea de date, dar poate evita ștergerea unor informații relevante, cum ar fi fișierele temporare, care se pot șterge în cadrul procesului normal de închidere a calculatorului.

Cea de-a doua alternativă este de preferat atunci când calculatorul este conectat în rețea, sau atunci când investigatorul este asistat de o persoană ce are cunoștințe asupra modului de funcționare a sistemului respectiv, precum și asupra procedurilor ce sunt folosite pentru închiderea lui.

etapa a 2-a: etichetarea componentelor. În cazul în care se impune dezasamblarea fiecare componentă a sistemului trebuie etichetată înainte de modificarea configurației în vederea ridicării probelor. În cazul cablurilor, se etichetează atât cablul, cât și suporturile de unde a fost debransat. În cazul existenței unor suporturi care nu au conectate cabluri, este recomandabil ca să fie

etichetate "neocupat". Se poate realiza și o schiță a componentelor, cu precizarea simbolurilor folosite pentru etichetare.

etapa a 3-a: protejarea la modificare. Toate suporturile magnetice de stocare a datelor trebuie protejate împotriva modificării conținutului lor. Unele tipuri de hard-discuri au contacte speciale care realizează protejarea la scriere. În cazul dischetelor, protejarea se va face prin mutarea matorului de permitere a modificărilor în poziția "închis".

etapa a 4-a: ridicarea propriu-zisă. Ridicarea probelor trebuie făcută cu multă grijă, evitându-se orice avariere a componentelor. Este recomandabilă împachetarea componentelor în ambalajul original, dacă acesta poate fi găsit, sau în ambalaj special ce asigură protecția electrostatică a acestora. De asemenea, toate suporturile magnetice de stocare a datelor, vor fi ambalate și sigilate în așa fel încât accesul la ele nu este permis, până la desfacerea în laborator.

Suspectul

În timpul investigației, dacă suspectul este prezent, organul de urmărire penală trebuie să împiedice orice apropiere a acestuia de sistemul informatic. Mai ales dacă suspectul are pregătire superioară în domeniul informatic, acesta poate altera voit datele aflate pe calculatorul său, fără ca investigatorii să poată sesiza acest lucru. Calculatorul suspectului poate conține unele comenzi ce pot produce pierderea datelor, comenzi ce pot fi mascate sub numele unor comenzi uzuale ale sistemului de operare folosit.

Dacă suspectul insistă să ajute investigatorii în procesul de închidere a calculatorului sau a procesului de ridicare a componentelor sistemului, aceștia pot cere suspectului să le descrie operațiunile pe care acesta dorește să le execute, și chiar să le scrie pe hârtie. Investigatorii nu vor urma indicațiile suspectului, ci le vor remite experților ce efectuează analiza probelor. Aceștia vor putea fi avertizați în acest mod de eventualele capcane introduse de suspect.

Rolul altor persoane

De la persoanele prezente la percheziție, sau de la alte persoane care au cunoștință de modul de operare a sistemului informatic respectiv pot fi obținute informații importante. Fiecare martor trebuie interviuat asupra modului în care sunt folosite sistemele informatice ridicate. Sunt relevante modalitățile de introducere, sortare și stocare a datelor pe computer, precum și practicile referitoare la diverse aspecte legate de utilizarea lui curentă.

În cazurile în care se anchetează incidente legate de pătrunderea neautorizată în sisteme informatice ale unor întreprinderi, de cele mai multe ori specialiștii întreprinderii-victimă sunt cele mai importante ajutoare ale investigatorilor. Astfel investigatorii nu trebuie să folosească tehnici de pătrundere activă în sistem pentru prelevarea probelor, bucurându-se de sprijinul celor care administrează sistemul.

În unele situații speciale, calculatoarele altor persoane, situate la aceeași locație pot deține probe relevante. De exemplu, se citează cazuri în care documente relevante au fost găsite în calculatorul secretarelor persoanelor investigate.

Transportarea probelor în laborator

Transportarea probelor reținute trebuie făcută cu multă grijă, având în vedere fragilitatea lor. Este necesar să fie luate precauțiuni legate de protejarea față de șocuri fizice, umiditate, căldură și mai ales de influența undelor electromagnetice. În legătură cu acest din urmă aspect trebuie evitată plasarea echipamentelor în apropierea surselor de radiații electromagnetice, cum ar fi aparate de fax, copiatoare, stații radio, telefoane celulare. Este recomandabilă măsurarea cu instrumente speciale a câmpului electromagnetic în spațiile unde sunt depozitate echipamentele ridicate.

Analiza probelor

O dată aduse în laborator, componentele trebuie asamblate pentru a reconstitui sistemul original. Pentru aceasta se vor folosi fotografiile sau casetele video filmate înainte de ridicarea probelor, respectându-se conexiunile originale, precum și informațiile obținute de la martori în legătură cu practicile de utilizare a sistemului informatic respectiv.

Primul pas în analiza probelor de natură electronică este legat de necesitatea asigurării veridicității lor. Pentru a putea dovedi veridicitatea probelor, este necesară ambalarea și sigilarea acestora în modul amintit mai sus .

Primul pas în asigurarea protecției împotriva modificării datelor din sistemele informatice trebuie făcut chiar în timpul percheziției, prin luarea măsurilor de protejare fizică la scriere a mediilor de stocare.

Se recomandă ca analiza criminalistică a conținutului discului să se realizeze pe o copie fidelă a discului original, realizată în laborator cu ajutorul unor programe și dispozitive speciale. Procedul nu presupune doar copierea tuturor fișierelor aflate pe disc, ci a întregului conținut al discului, sector cu sector, inclusiv

fișierele temporare, fișierele de schimb, fișierele șterse, chiar informația aflată pe porțiunile avariate ale discului, etc. O asemenea copiere de această natură se realizează cu ajutorul unor programe speciale. Se recomandă realizarea a două copii, pe una dintre ele realizându-se analiza propriu-zisă, cealaltă fiind o copie de rezervă.

Copierea trebuie realizată după un procedeu demn de încredere. Pentru a putea avea această caracteristică, copierea trebuie:

- să asigure posibilitatea verificării de către terți; instanța de judecată sau partea adversă trebuie să poată să verifice acuratețea copiei realizate.
- să aibă ca rezultat copii sigure, ce nu pot fi falsificate.

Este recomandată consemnarea detaliată a întregului proces de copiere, indicând echipamentele, programele și mediile de stocare utilizate.

Păstrarea în siguranță a probelor se realizează în primul rând prin copierea conținutului sistemelor informatice originale, și desfășurarea investigației criminalistice asupra unei copii de lucru, având aceleași caracteristici cu originalul.

Ca o metodă de siguranță în plus, se poate realiza autentificarea matematică a conținutului unui mediu de stocare, fie el hard-disc sau dischetă, mediu optic, etc. Acest procedeu constă în realizarea prin procedee matematice a unei imagini a mediului de stocare respectiv, imagine ce poate servi ca referință în cazul în care este contestată integritatea acestuia. Autentificarea se realizează cu ajutorul unor programe speciale ce oferă un grad de siguranță de 1 la câteva milioane.

Pregătirea membrilor echipei ce participă la investigație

Natura infracțiunilor cere ca cercetarea penală să se realizeze în cadrul unei echipe de investigatori. Necesitatea investigației în echipă reiese din nevoia garantării unei obiectivități sporite și eficiente, derivată din conjugarea competențelor și specializărilor membrilor echipei. Atât datorită caracteristicilor speciale ale echipamentelor ce fac obiectul investigației, cât și a metodelor întrebuințate în investigarea criminalistică a sistemelor informatice, membrii echipei de investigatori trebuie să posede cunoștințe și aptitudini adecvate specificului investigației.

Se apreciază că un bun investigator trebuie să posede:

1. cunoștințe suficiente asupra tehnicilor informatice, care să îi permită să înțeleagă filozofia funcționării unui sistem informatic, să analizeze documentația tehnică și să apeleze, dacă este nevoie, la tehnici informatice evaluate care să-l ajute în atingerea scopului urmărit;
2. cunoștințe suficiente asupra tehnicilor utilizate de firme, în special asupra sistemelor contabile, pentru a putea înțelege caracteristicile sistemelor care ar putea face obiectul unor fraude, astfel încât să poată stabili atât modul de operare cât și să dirijeze investigația până acolo unde ar putea găsi probele delictului;
3. cunoștințe suficiente asupra tehnicilor de securitate internă, astfel încât investigația să poată fi efectuată cu rapiditate și fiabilitate, și să fie îndreptată în direcția justă.

Pe lângă nivelul de cunoștințe al anchetatorilor, au fost reliefate aptitudinile ce trebuie să existe sau să fie dezvoltate în persoana investigatorilor, pentru ca aceștia să poată conduce ancheta. Astfel, putem aminti: personalitate extrovertită (datorită faptului că, în general, specialiștii în domeniile tehnice, și în special informatice, posedă mai puține abilități de comunicare inter-umană), înclinare spre detaliu (foarte importantă, mai ales având în vedere specificul probelor electronice: abundența informațiilor aflate pe un spațiu de stocare de dimensiuni fizice reduse; cu toate acestea, este importantă păstrarea unei viziuni de ansamblu asupra anchetei), gândire logică, comunicare bună (importantă mai ales pentru a asigura prezentarea rezultatelor investigației într-un mod relevant, atât în scris, cât și în fața instanței), obiectivitate. Pregătirea investigatorilor în domeniul infracțiunilor informatice este o preocupare permanentă a organelor de cercetare penală din întreaga lume.

Instrumente (echipamente și programe pentru calculator) necesare investigației

Investigarea criminalistică a sistemelor informatice necesită utilizarea unor instrumente specifice. Ca echipamente, echipa de investigatori trebuie să dispună de medii de stocare a datelor, în cantitate suficientă, și de calitate superioară, pentru a permite copierea acestora de pe sistemul informatic analizat.

În analiza sistemelor informatice este folosit un număr semnificativ de programe de calculator. Cu titlu de exemplu se pot menționa programe pentru copierea exactă a conținutului memoriei fizice, pentru analiza și compararea fișierelor, pentru catalogarea conținutului discului, pentru validarea și autentificarea matematică a datelor, pentru recuperarea fișierelor șterse, programe de

decriptare sau programe antivirus. Este necesar ca programele de calculator folosite de organele de urmărire penală să fie înregistrate din punct de vedere al protecției drepturilor de autor aparținând producătorilor acestor programe.